

АКСІОЛОГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИНАХ

Волошина В. В.

*доктор психологічних наук, професор,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

На превеликий жаль вже понад 230 днів в Україні триває війна. Проте кожен, хто залишається в Україні має чітку візію власної національної ідентичності та міру долучення до визвольної боротьби за незалежність і територіальну цілісність держави. Українське суспільство, зазнаючи тривалої травматизації й викарбовуючи нові сторінки історичного поступу, як ніколи потребує якісної психологічної підтримки, яка б дозволила пережити складні стресові події та зберегти адекватні форми соціальної поведінки у ситуації невизначеності. Суттєве навантаження припало на психологічні служби, психологів-консультантів та психологів-реабілітологів. Ті хто не фронті стали волонтерами. Навіть здобувачі психологічного фаху активно долучились до підтримки і допомоги внутрішньо переміщеним особам і тим, хто потребує психологічної допомоги. Студенти-психологи, які були вимушені виїхати за межі держави з перших днів активно працюють у фондах і волонтерських центрах, підтримуючи співгромадян. Оволодіння особливостями професії відбувається безпосередньо у полі активної діяльності і де дієвість технік перевіряється умовами критичної ситуації.

Саме у цей складний час, за твердженням психологів-практиків, консультування у межах аксіологічно-особистісного підходу виявило найбільшу ефективність, оскільки цінності, які до цього часу розумілися особистістю як усталені форми буття набули нових сенсів і зайняли домінуючі позиції в аксіологічній ієрархії. Для особистості, яка переживає кризову ситуацію цінності стали головним і, практично, єдиним ресурсом, стрижнем життя і дієвості. Це вкотре переконало нас у необхідності впровадження у систему професійної підготовки майбутніх психологів аксіологічно-орієнтованої технології формування «Інтеграла професійної цінності», що дозволить їм у ході реалізації власної професійної діяльності використовувати ще один дієвий інструмент у роботі з клієнтами.

Аксіологічна модель психологічної взаємодії психолога з особистістю ґрунтується на ціннісному світогляді та життєствердженні особистості. У кризові життєві моменти чи в ситуації невизначеності особистість потребує не лише психологічної стабілізації, а й ідентифікації власних ціннісно-смыслових позицій: «хто я» (аутоцінність), «що я вмію робити найкраще» (профцінність) і «чим я можу допомогти іншому» (афіліаційність). За нашим переконанням, повернення особистості до ціннісної ідентифікації активує її ресурсні можливості, дозволяючи повернутися до самої себе і «згадати» ким вона і що може робити. Це дозволяє їй вийти із поля емоційного напруження, а допомога іншому повертає віру у власні можливості. Таким чином аксіологічно-особистісна модель психологічної взаємодії психолога з клієнтом дозволяє особистості повернутися до повноцінного функціонування через утвердження ціннісної ідентичності на особистісному, професійному та соціальному рівнях.

Безперечно, технології професійної діяльності психологів мають відповідати вимогам і потребам особистості, яка живе у змінених війною умовах. А отже, і система професійної освіти фахівців має бути більш пластичною у виробленні нових освітніх технологій. Як засвідчує практика, у сьогоденні професійна підготовка майбутніх психологів поряд з компетентнісним має спиратися ще й на положення аксіологічно-особистісного підходу, що відповідатиме викликам часу і запитам суспільства.

Аксіологічна технологія професійної підготовки майбутніх психологів у закладі вищої освіти має реалізуватися у п'ять етапів. Оглядомо схарактеризуємо кожен з цих етапів.

На першому етапі входження здобувача у професію має відбутися суб'єктивна оцінка його власних можливостей і здібностей та усвідомлення ним особистісних цінностей. Це когнітивна складова, орієнтована на інтелектуальне й емоційно-ціннісне ставлення особистості до освітньо-професійного процесу в цілому.

На другому етапі відбувається осмислення майбутнім психологом професійних цінностей та утвердження у правильності вибору професійного шляху. Разом з цим, майбутній психолог окреслює власну професійну позицію, створюючи нові цінності професійного і особистісного зростання. Таке визначення пов'язане з усвідомленням індивідуальних спроможностей, самоотожнення з конкретним видом професійних дій: консультування, реабілітація, тренінгова діяльність тощо.

На третьому етапі реалізації технології закладаються умови осмислення майбутнім психологом соціальних цінностей, узгодження системи особистісних цінностей із цінностями соціуму, вироблення певного емоційно-оцінного ставлення стосовно Іншого, адже розуміння,

прийняття і визнання Іншого можливо лише при умові цілковитого прийняття і визнання себе.

Четвертий етап орієнтований на узгодження і взаємопідсилення особистісної, професійної та соціальної аксіосфер, точніше становлення аксіоідентичності майбутнього психолога, його особистісних, професійних та соціальних цінностей. Реалізується означений процес через утвердження індивідуальних ціннісно-смыслових акцентів майбутнього психолога, які сприяють усвідомленню значущості власної особистості як психолога, і готовності допомогати Іншому у якості консультанта, тренера чи реабілітолога.

І вже на п'ятому етапі професійної підготовки у майбутніх психологів विकристалізується інтеграл професійної цінності, який варто розуміти як динамічне психологічне утворення, структуроване в процесі трансформацій особистісних, професійних та соціальних ціннісних орієнтирів й якостей у відповідні цінності, досягаючи у своїй завершеності поліфункціональності та відносної стабільності й цілісності. Він дозволяє майбутньому фахівцю усвідомити професію як власне покликання, постійно прагнути до професійного зростання, самоудосконалюватись, набувати власного стилю у наданні психологічних консультацій чи проведенні тренінгів, зберігати особистісну самобутність, усвідомлювати професійні переваги й обмеження та бути конкурентоспроможним на ринку фахової діяльності.

Таким чином, вже на етапі завершення професійної підготовки у закладі вищої освіти майбутній психолог на основі ціннісного саморегулювання власних поведінкових і професійних дій має усвідомити ціннісно-смыслову специфіку професійної діяльності у відповідності до обраного напрямку освітньо-професійної програми: психолога-консультанта, психолога тренінгової діяльності, психолога-реабілітолога, психолога-конфліктолога, політичного і чи сімейного психолога та ін.

З огляду на події сьогодення чітко зрозуміла необхідність розширення психологічного інструментарію взаємодії психолога з клієнтом та внесення до переліку вже відпрацьованих інноваційних психологічних технологій, що відповідатимуть запитам суспільства. Значущими нам вбачаються ті, що засвідчили ефективність на практиці і дозволяють максимально наблизити консультаційний процес до актуалізації аксіологічної сфери особистості.

Література:

1. Психологічні технології підготовки майбутніх психологів: монографія / В.В. Волошина. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 391 с.